

פרשת בא

(י ז) וַיֹּאמְרוּ עִבְדֵי פְרַעֲהַ אֲלֹהֵי עַד מָתִי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת הָאֱנָשִׁים וְנַעֲבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם הַיּוֹם תִּדְרַע כִּי אָבְדָה מִצְרַיִם:
 ע"י ר' בחיי: ע"ד הפשט בעבור משה אמרו כן וכן כתוב (שמות לב כג) כי זה משה האיש, שהרי על ידו היו באות המכות אשר בהם הם יוקשים. ויתכן גם כן לפרש עד מתי יהיה זה כי ירמוז למה שכתוב (שמות טו ב) זה אלי ואנוהו⁹⁷⁹, (שם יג ח) שבעבור זה עשה ה' לי, וגלה לנו הכתוב בלשון הזה על מחשבתם הרעה כי כפרו בעקר:

(יא ז) וְלֹכַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרְץ בְּלִבָּם לְשַׁנּוֹת לְמַאִישׁ וְעַד בְּהִמָּה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה ה' בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:
 ע"י ר' בחיי: וע"ד הקבלה מה שהביא חריצת הכלב אצל מכת בכורות כידוע כי הכלב חיה נשמית לא ישבע לעולם⁹⁸⁰ וכן אמר הנביא (ישעיה נו) לא ידעו שבעה. והכח המשחית

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

⁹⁷⁹ ע"י פרשת ויצא הערה 618.

⁹⁸⁰ ע"י זהר (ח"ג פ ע"א): ר' יהודה אומר מאן דלא חס על נפשיה היך ישלוף נפשא דכשרא לבריה אמר ר' אלעזר תוהנא על דרא והא אתמר מלה וכו' וע"ד כתיב אל תהיו כסוס כפרד אין הבין זכאין אינון צדיקיא דמשתדלי באורייתא וידעין ארחוי דקב"ה ומקדשי גרמייהו בקדושה דמלכא ואשתכחו קדישין בכלא ובגין כך משלפי רוחא דקדושה מלעילא ובנייהו כלהו זכאי קשוט ואקרון בני מלכא בנין קדישין ווי להון לרשיעיא דכלהו חציפין ועובדייהו חציפין בגיני כך ירתין בנייהו נפשא חציפא מסטרא דמסאבא כמה דכתיב ונטמתם במ אתהן לאסתאבא מסאבין ליה אל תהיו כסוס כפרד דאינון מארי זנותא (ס"א דמסאבותא) על כלא אין הבין דלא ישתדלו בני נשא בארחא דא דאי הכי כתיב הכא אין הבין וכתיב התם והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה והמה רועים לא ידעו הבין כלומר יהון מזדמנין אינון דאקרון עזי נפש מאי טעמא משום דלא ידעו הבין.

והמה רועים מאי רועים אלין אינון מדברי ומנהגי לבר נש בגיהנם לא ידעו שבעה כד"א לעלוקה שתי בנות הב הב בגין כך דאינון הב הב לא ידעו שבעה כלם לדרכם פנו איש לבצעו מקצהו דהא תיירי דגיהנם אינון וכל דא מאן גרים להו בגין דלא אתקדשו בהווא זווגא כמה דאצטריך וע"ד כתיב קדושים תהיו כי קדוש אני יי' אמר קב"ה מכל שאר עמין לא רעיתי לאדבקה בי אלא ישראל דכתיב ואתם הדבקים ביי' אתון ולא שאר עמין (וע"ד כתיב הכא קדושים) בג"כ (קדושים תהיו דייקא). תרגום: רבי יהודה אומר, מי שלא חס על נפשו איך ישלף נפש כשרה לבנו. אמר רבי אלעזר תמהני על הדור, והרי הדבר נאמר וכו', ועל זה כתוב אל תהיו כסוס כפרד אין הבין, אשריהם הצדיקים שעוסקים בתורה ויודעים את דרכי הקדוש ברוך הוא ומקדשים את עצמם בקדושת המלך, ונמצאים קדושים בכל. ולכן שולפים רוח של קדושה מלמעלה, וכל בנייהם הם צדיקי אמת, ונקראים בני המלך, בני קדושים. אוי להם לרשעים שכולם חצופים ומעשיהם חצופים, ולכן יורשים בנייהם נפש חצופה מצד הטומאה, כמו שכתוב ונטמתם במ. הבא להטמא מטמאים אותו, אל תהיו כסוס כפרד שהם בעלי זנות (של טומאה) על הכל. אין הבין, שלא יעסקו אנשים בדרך הזו, שאם כך, כתוב כאן "אין הבין" וכתוב שם "והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה והמה רועים לא ידעו הבין" כלומר יהיו מזדמנים אותם שנקראים עזי נפש, למה משום שלא ידעו הבין.

והמה רועים, מה זה רועים אלו אותם מוליכים/המובילים והמנהיגים את האדם לגיהנם. לא ידעו שבעה, כמו שנאמר "לעלוקה שתי בנות הב הב" לכן שהם הב הב, לא ידעו שבעה, כולם לדרכם פנו, איש לבצעו מקצהו, שהרי הם תיירי הגיהנם. וכל זה, מי גרם להם, משום שלא התקדשו באותו זוג כמו שצריך. ועל זה כתוב, קדושים תהיו כי קדוש אני ה', אמר הקדוש ברוך הוא מכל שאר העמים לא בחרתי/רציתי להדביק בי אלא רק ישראל, שכתוב ואתם הדבקים בה', אתם ולא שאר העמים, (ועל כן כתוב כאן קדוש) לכן (קדשים תהיו דווקא).

ועי"ש דף רנט ע"ב: ת"ח דא"ר אלעזר כל אתתא בדינא אתקריא עד דאטעמא טעמא דרחמי דתניא מסטרא דב"נ אתי חוורא ומסטרא דאתתא אתי סומקא טעמא (ס"א אתתא) דאתתא מחוורא וחוורא עדיף ות"ח אמאי אסירן נשי שאר עמין ידיעי משכבי דכורא משום דתנינן אית ימינא ואית שמאלא ישראל ושאר עמין וג"ע וגיהנם עלמא דא ועלמא דאתי ישראל לקבלי דרחמי ושאר עמין לקבלי דינא ותנן אתתא דאטעמא טעמא דרחמי נצחא אתתא דטעמא טעמא דדינא דינא בדינא אתדבקת ועלייהו אתקרי והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה ועל דא תנינן הנבעלת לעכו"ם קשורה בו ככלב מה כלבא תקיפא ברוחיה חציפא אוף הכא דינא בדינא חציפא בכלא הנבעלת לישראל תנינן כתיב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום מ"ט משום דנשמתא דישראל אתייתא מרוחא דאלהים חיים דכתיב כי רוח מלפני יעטוף משמע דכתיב מלפני ובג"כ אתתא דהיא בתולתא ולא אתדבקת בדינא קשיא דשאר עמין ואתדבקת בישראל רחמי נצחא ואתכשרת תרגום: בא וראה שאמר רבי אלעזר, כל אשה נקראת בדין עד שטועמת טעם הרחמים, שלמדנו

לא ישבע לעולם, לאמר הב הב⁹⁸¹, ובעבור כי הנבלה והטרפה לקו מצד כח המשחית, לכך צותה התורה להשליך הטרפה והנבלה לכלבים, שנאמר (שמות כב) לכלב תשליכון אותו⁹⁸², לפי שהכלבים מאותו צד הם⁹⁸³. וזהו שאמר ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו,

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

מצד האיש בא הלבן ומצד האשה בא האדום. טעם {לשון פועל ולא עצם} (אשה) של אשה מלבן, ולבן עדיף. ובא וראה למה נשות שאר עמים שידעו משכב זכר אסורות, משום שנינו, יש ימין ויש שמאל, ישראל ושאר העמים, וגן עדן וגיהנם, עולם הזה ועולם הבא, ישראל כנגד הרחמים ושאר העמים כנגד הדין. ושנינו אשה שטעמה טעם הרחמים, הרחמים מנצחים, אשה שטעמה טעם הדין, דין בדין נדבק, ועליהם קראו "והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה". ועל זה למדנו, הנבעלת לעובדי כוכבים ומזלות קשורה בו ככלב, מה הכלב תקיף ברוחו חצוף, גם כאן דין בדין חצופה בכל. הנבעלת לישראל שנינו, כתוב "ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום", למה משום שנשמת ישראל באה מרוח אלהים חיים, שכתוב "כי רוח מלפני יעטוף", משמע שכתוב "מלפני", ומשום זה, אשה שהיא בתולה ולא נדבקה בדין הקשה של שאר העמים, ונדבקה בישראל, הרחמים מנצחים ונכשרת.⁹⁸¹ עי' תיקר"ז (סט ע"ב): קרבנא קדמא קרבנא דהוה קריב לימינא דא צלותא דשחרית ואם הוה זכיין הוה נחית דיוקנא דאר"ה והוה מקבל קרבנא ודא מיכא"ל דדרגיה חס"ד איהו הוה מקבל צלותא דשחרית ואם לא זכו מה כתיב בקרבנא לכלב תשליכון אותו דחשיב ליה כטרופה ובגין דא הוה נחית דיוקנא דכלב לקבל ההוא דורונא וקרבנא ודא איהו כלב דאמר דוד עליו השלום הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי וכל מלאכי חבלה דאינון כלבים צועקים במשמרה תניינא דליליא אינון צווחין ונבחין ואמרין הב הב בגין דאינון מסטרא דגיהנם סם המות דאתמר ביה לעלוקה שתי בנות הב הב. תרגום: הקרבן הראשון, הקרבן שהיה מקריב לימין, זו תפלת השחרית. ואם היו זוכים, היה יורד דמות של אר"ה והיה מקבל את הקרבן, וזה מיכא"ל, שדרגתו חסד, הוא היה מקבל תפלת שחרית. ואם לא זכו, מה כתוב בקרבן "לכלב תשליכון אותו", שנחשב כטרפה, ולכן היה יורד דמות כלב לקבל אותו מתנה וקרבן. וזהו הכלב שאמר דוד עליו השלום "הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי", וכל מלאכי חבלה, שהם כלבים צועקים במשמרת השניה של הלילה, הם צועקים ונובחים ואומרים הב הב, משום שהם מצד הגיהנם, סם המות, שנאמר בה "לעלוקה שתי בנות הב הב".

ז"ל הגר"א שם: כלב שהוא חיה כדעת ת"ק נגד אריה ואריה הוא מלכא דכל החיות וכלב הוא השפל שבכולם והוא עז פנים כמ"ש והכלבים עזי נפש אלא שמתטמר מפני אריה כנ"ל עי' יהל אור ח"ג ח ע"ג ז"ל: חשך ג' קל' שור חמור כלב ומהם באה שכח"ה בבא כ' באמצע שמחצי פומא וכו' אותיות האמצעיות כידוע ושור חמור הן ב' מדות הכוללות הכל תאוני וכעסני שהן עשו וישמעאל ס"ם ונחש שהוא כועס בכבד והיא מזנת בטחול וכו' וכלב בו שניהם כח הכעסני ברוח שבא מהגאווה רוח גבוה ותאוה בנפש נפש רחבה כי תאוה נפשך.

ועי' יהל אור ח"ב מ ע"ד וז"ל: בגיהנם שתי בנות הב הב שהוא חק בשני יצרים ששניהם רעים והם התאוני והכעסני שור וחמור והכלב מורכב מהם לכן צועק הב הב והגהנם מחולק ה' מדורין בפ"ע ששם עולין וב' מדורין שאול ואבדון כן יורד שאול וכו' וז"ס ה"ב.

⁹⁸² עי' זהר (ח"ב דף קכא ע"ב): ומשום דישראל אקרון קדש (ישראל) בשלימו דכלא כתיב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו דהא ישראל דאינון שלמין על כלא לא ינקין מסטרא דדינא קשיא לכלב תשליכון אותו לכלב ודאי דהוא דינא חציפא תקיפא על כלא דכיון דדינא תקיפא שריא עלוי ואטיל זוהמא ביה אסיר להו לאינון דאקרון קדש אלא לכלב תשליכון אותו ודאי דאיהו דינא חציפא דינא תקיפא יתיר מכלא דכתיב (ישעיה נו יא) והכלבים עזי נפש.

תרגום: ומשום שישראל נקראו קדש (ישראל) בשלמות הכל כתוב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו שהרי ישראל שהם שלמים על הכל לא יונקים מצד הדין הקשה לכלב תשליכון אתו לכלב ודאי שהוא הדין החצוף החזק על הכל כיון שהדין הקשה שרוי עליו והטיל בו זוהמא אסור להם לאותם שנקראים קדש אלא לכלב תשליכון אתו ודאי שהוא הדין החצוף דין הקשה יותר מן הכל שכתוב והכלבים עזי נפש.

⁹⁸³ עי' זהר (ח"ב דף סה ע"א): כתיב (דברים כב י) לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו יחדיו דייקא ותנינו לא יחייב איניש דוכתא לזינין בישין דהא בעובדא דבני נשא (לתתא) אתער מה דלא אצטריך וכד מזדווגי כחדא לא יכלין למיקם בהו (מבין סטרא דלהון נפיק) מתקיפותא דלהון דאקרי כלב ודא חציפא מכלהו דהא הוא דכתיב (שמות יא ז) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו (נ"א מתקיפותא דלהון נפיק ההוא דאקרי כלב ודא חציפא מכלהו) אמר קודשא בריך הוא אתון אמרתון היש יה"ה בקרבנו אם אין הרי אני מוסר אתכם לכלב מיד ויבא עמלק.

תרגום: כתוב לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו דווקא יחדיו ושנינו לא יתן אדם מקום למינים רעים שהרי במעשה האדם (למטה) מתעורר מה שלא צריך וכשמזדווגים כאחד לא יכולים לעמוד בהם (מבין הצד שלהם יוצאת) מהתקיפות שלהם שנקראת כלב וזו החצופה מכולם זהו שכתוב ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו (נ"א מהתקיפות שלהם יצא אותו שנקרא כלב וזהו חצוף מכולם) אמר הקדוש ברוך הוא אתם אמרתם היש ה' בקרבנו אם אין הרי אני מוסר אתכם לכלב מיד ויבא עמלק.

למדך כי הכלב חרוץ הלשון, כענין שכתוב בנחש (קהלת י) ואין יתרון לבעל הלשון. והנה אצילות הכח המשחית יבא אליו מכח מדת הדין המכה כל בכורי מצרים, ומדת הדין עצומה היא בחצי הלילה⁹⁸⁴, ולפיכך חלה בהם ומתו כל בכוריהם, וגלה לך הכתוב כי בחצי משמרה שניה צעקו הכלבים במצרים, לפי שבא מלאך המות ביניהם. ובפירוש אמרו רז"ל (ב"ק ס ע"א) כלבים צועקים מלאך המות בא לעיר, כלבים שוחקים אליהו בא לעיר.

(יב יב) ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והפיתתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה':

ע"י רמב"ן: ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים – ולא על ידי השליח השלוח מאתו יתברך לכל המעשים הנעשים בארץ והוא המלאך הגדול⁹⁸⁵ שנקרא בעבור כן מטמרוין⁹⁸⁶ כי פירוש

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

⁹⁸⁴ ע"י זהר (ח"א צב ע"ב): תא חזי לילה דינא בכל אתר והא אוקימנא מלי והכי הוא ודאי והא אתער קמי דרבי שמעון אמר ההוא ינוקא בריה דההוא גברא אי הכי אמאי כתיב (תהלים קיט סב) חצות לילה אמר [ליה] הא אתמר בפלגות ליליא מלכותא דשמיא אתערת אמר אנא שמענא מלה אמר ליה רבי אבא אימא ברי טב דהא [מלה] דפומך קלא דבוצינא להוי אמר אנא שמענא דהא לילה דינא דמלכותא איהו ובכל אתר דינא הוא והאי דקאמר חצות בגין דינקא בתרי גווי (חצות) בדינא וחסד וודאי פלגותא קדמיתא דינא הוא דהא פלגותא אחרא [נהירן] [נהירא] אנפהא בסטרא דחסד ועל דא חצות לילה כתיב ודאי.

תרגום: בא וראה, הלילה הוא דין בכל מקום, והרי העמדנו את הדברים, וכך הוא ודאי. והרי הערת לפני רבי שמעון. אמר אותו הילד בנו של אותו האיש, אם כך, למה כתוב "חצות לילה". אמר לו, הרי נאמר שבחצות הלילה מתעוררת מלכות השמים. אמר, אני שמעתי דבר. אמר לו רבי אבא, אמר בני טוב, שהרי דבר פיך יהיה קול הנר. אמר, אני שמעתי, שהרי הלילה הוא דין המלכות, ובכל מקום הוא דין. וזה שאמר חצות, משום שיונקת בשני צבעים (חצות), בדין וחסד. וודאי שהמחצית הראשונה היא דין, שהרי במחצית האחרת היא מאירה פניה בצד החסד, ועל כן חצות לילה כתוב ודאי. וע"י לעיל הערה 981.

⁹⁸⁵ ע"י ספר הפליאה (עמוד תרמ): כמו שהו' זקופה הוא כן הייתי מלך על כל המלאכים ומעוטרת בת"ת ועברה השמיטה ההוא ובשמיטה הזו הורדתני ושמתני בדור הזה עם שסוי ובזוי כמו שהייתי גדול מכל המלאכים בכח כן עתה שימני למעלה מכולם וגדול עליהם לעשות דין ומשפט עליהם ואיש לא יעכב על ידי כי לכן הורדתני משם שהייתי אז לקחו האלהים ועשאו מלאך גדול וקדוש ועצום על כל המלאכים ונקרא שמו מט"ט בן ירד וזהו שרשם ורמז בתורה חנוך בן ירד שהמדות הנקראים בן הם הו' ומשך הו' הורידוהו למטה.

וע"י שער הגלגולים (הקדמה לח): ואמנם חנוך שהוא מטטרוין, להיות שנטל גם זיהרא עילאה דאדם, שהיא נשמה דאצילות, היה מלאך גדול מאליהו, כי אליהו לא היה יכול להשיג רק עד נפש דאצילות, וז"ס בס"ה אליהו לתתא מהאי באר הוא, ונודע, כי מקור הבאר הוא תחתיתו, שמשם נובע מ"ן, והוא שם הו"ה במלוי הה"ן, שהוא בגימטריא ב"ן, ולכן אליהו בגימטריא ב"ן, כי הוא מקור התחתון של הבאר, הנובע הנשמות דמ"ן. ולכן אליהו ז"ל יתקן כל הנשמות בביאת המשיח, ואז והשיב לב אבות על בנים בעה"ת והמשכיל יבין.

⁹⁸⁶ וע"י תז"ח מא ע"ד וז"ל: בראשית בר'א שית' ודא מטטרוין אות בצבא דילה וכו' חנוך דנפק מאנוש איהו מטטרוין דנהפך בשרו ללפידי אש ואיהו נוריאל ועל תרויהו אתמר והחיות רצוא ושוב רצו"א דא נוריאל ושו"ב מטטרוין.

וז"ל הגר"א שם: בראשית בר'א שית - אותיות בראשית כמש"ל דף עג ע"ב) ור"ל שית יסוד שהוא שית בו"ק והוא כלול מכל הו"ק ו' זעירא וכן מט"ט בדרגא דצדיק וכלול ו"ק של יצירה ו' אותיות של מטטרוין וז"ש דא מט"ט וז"ש. בראשית שהוא קדם לכל בריה והוא זקן ביתו קודם לכל: אות בצבא דיליה - כמו יסוד אות ברית קודש ו' זעירא בצבא שלו נו"ה שלכן נק' צבאות אות בצבא כ"ה במט"ט אצל המלאכים וכו' במט"ט וכו' שבו מתלבש השכינה שעליו בקש משה הראני נא את כבודך כמ"ש במדרש הנעלם כמה אצטער האי צדיקא כו' ולא הראה ואחר טעה שראה שהוא מושל בכל צבא השמים כמ"ש אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו כמ"ש במדרש הנעלם וכו' הוא בשמו שבקרבו. ועד - צ"ל ועל תרווייהו. ר"ל תרין דרגין מט"ט ונוריאל. כי ד' חיות הן ד' אותיות שבשם ט"ס מחכמה ולמטה ומט"ט הוא חיה החמישי פרצוף החמישי כתר היצירה שבו שני בחינות של כתר ע"ק וא"א כידוע מופלא ומכוסה שעליו נאמר ואראה ואפול על כו' ובחינה הראשונה הוא מט"ט שבו מתלבש שם ה' בבריאה כמו כל עתיק כידוע ונוריאל הוא בחינה האחרונה שלכן הוא נחשב בכלל התיות ארגמן כידוע בכל כתר וז"ש והחיות רצוא כו' שבסט' דנוריאל רצין להשיגו ושוב בסט' דמט"ט שעתיק נקרא רישא דלא אתיידע:

המלה מורה הדרך כמו שאמר בספרי אצבעו של הקב"ה נעשה מטטרון למשה⁹⁸⁷ והראהו כל ארץ ישראל ובילמדנו (מדרש הגדול דברים ב לא) וישמע בלק כי בא בלעם (במדבר כב לו) ששלח מטטרון לפניו ועוד שם ראה החילותי תת לפניך (דברים ב לא) אי אכפת לך אני מטטרון שלך ואל תתמה שהרי אני עתיד לעשות מטטרון לפני אדם ערל לפני כורש שנאמר אני לפניך אלך (ישעיה מה ב) לפני אשה אני עתיד לקדם לפני דבורה וברק שנאמר הלא ה' יצא לפניך (שופטים ד יד) וכן במקומות רבים וכן שמעתי כי שליח בלשון יון מטטר ודרשו אני ה' אני הוא ולא אחר שהוא אחד ואין אלהים עמו למחות על ידו וזהו ענין המדרש הזה.

עי' ר' בחיי: ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים – אני ולא השליח השלוח מאתו לכל המעשים הנעשים בארץ והוא המלאך הגדול הנקרא בעבור כן מטטרון כי פי' המלה מורה הדרך וכן נקרא השליח בלשון יון מנטטר.

(יב כג) וְעֵבֶר הִ' לְנִגְף אֶת מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת הַדָּם עַל הַמַּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפָסַח הִ' עַל הַפֶּתַח וְלֹא יָתַן הַמַּשְׁחֵת לְבֹא אֶל בְּתִיכֶם לְנִגְף:

עי' ר' בחיי: וע"ד הקבלה צריך אתה לדעת כי הכתוב הזה רמז לאותיות השם המיוחד והזכיר זה למעלה דרך בנין הוא שאמר על שתי המזוזות ועל המשקוף כי כן דרך המסדר הבנין לסדר תחלה המזוזות ואחרי כן ישים עליהם המשקוף⁹⁸⁸ אבל עתה הקדים המשקוף ואחרי כן שתי המזוזות ובכאן תבין סוד הכתוב (משלי ח) אשרי אדם שומע לי לשקוד על

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

ועי' בבהגרא"ל על ס"י ט ע"ד שהמלאך מט"ט בחינתו היא במלכות דעולם הבריאה ונוריא"ל בכתר דעולם היצירה וכן החיות עיקר בחינתם הוא בעולם היצירה. וז"ל שם אמרו "והחיות רצוא" מסטרא דנוריא"ל ששם יכולין להשיגו "ושוב" מסטרא דמט"ט כי אין יכולין להשיגו עכ"ל. ועי' לעיל פרשת שמות הערה 938.

⁹⁸⁷ ז"ל ספרי בדינו (האזינו פסקא לג): אשר בארץ מואב אשר על פני ירחו. ר' אליעזר אומר באצבעו היה מרא' מטטרון למשה והראהו את כל א"י עד כאן תחומו של אפרים עד כאן תחומו של מנשה. ר' יהושע אומר משה בעצמו הוא ראה אותה כיצד נתן כח בעיניו של משה וראה מסוף העולם ועד סופו.

ועי' מדרש תהלים (צג ה): אמר ר' ברכיה בשם ר' עזאי קולו של הקדוש ברוך הוא היה מטטרון לפניהם, שנאמר קול ה' על המים, הוי ישאו נהרות דכים. ועי' עוד מדרש תנחומא (כי תשא סימן לה).

⁹⁸⁸ עי' תיקו"ז (ט ע"ב): ועוד מאן דאוליף אלין הוי"ן צריך לאולפא לון למבני בהון בנינא לקודשא בריך הוא דאתמר ביה וירפא את מזבח ה' ההרוס (מלכים א' יח ל) ורזא דמלה דיכלין למהרס באתווי דשמהי הדא הוא דכתיב פן יהרסו אל ה' (שמות יט כא) ובגין דא דיהרסו לון בחובייהו צריך למבני לון בצלותהון דאת' איהו אבן יסודא דבנינא י"י מן י"י"ק מן י"י"ו מן וי"י בהון אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלקיך (דברים כז ו) דא ה' ו' דא קורה ועמודא לסמוך עלה בית ובגין דא חבורא דתלת אתוון בית ב' בנינא י' יסוד בנינא ת' תפארת ואינון ב' מלכות י' יסוד ספירה תשיעאה דאיהו סומך גאולה לתפלה וביה סומך ה' לכל הנופלים (תהלים קמה יד) ת' תפארת דאתמר ביה כתפארת אדם לשבת בית (ישעיה מד יג) וביה כל הזוקף זוקף בשם אבל לגבי יסוד כל הכורע כורע בברוך הדא הוא דכתיב ברכות לראש צדיק (משלי י ו)

תרגום: ועוד מי שלומד את ההיות הללו, צריך ללמד אותם לבנות בנין לקדוש ברוך הוא, שנאמר בו "וירפא את מזבח ה' ההרוס". וסוד הדבר שיכולים להרוס באותיות שמו, זהו שכתוב, "פן יהרסו אל ה'", ולכן כשיהרסו אותם בחטאיהם, צריך לבנותם בתפלותיהם. שאות' היא אבן יסוד הבנין, י"י מן וי"י מן וי"י בהם, "אבנים שלמות תבנה את מזבח יהו"ה אלקיך", זה ה'. ו' זו קורה ועמוד לסמוך עליה את הבית. ולכן חבור של שלש אותיות בית, ב' בנין, י' יסוד בנין, ת' תפארת. והם: ב' מלכות, י' יסוד, ספירה תשיעית שהוא סומך גאולה לתפילה, ובו "סומך יהו"ה לכל הנפלים", ת' תפארת שנאמר בו "כתפארת אדם לשבת בית". ובו כל הזוקף זוקף בשם (ברכות יב ע"א). אבל אל היסוד, כל הכורע כורע בברוך, זהו שכתוב, "ברכות לראש צדיק".

ועי' ס"י (פ"ד מט"ז) שני אבנים בונות שני בתים, שלש אבנים בונות ששה בתים, ארבע אבנים בונות ארבעה ועשרים בתים, חמש אבנים בונות מאה ועשרים בתים, שש אבנים בונות שבע מאות ועשרים בתים, שבע אבנים בונות חמשת אלפים וארבעים בתים, מכאן ואילך צא חשוב מה שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע.

דלתותי יום יום לשמור מזוונות פתח⁹⁸⁹ גם מאמר רב חסדא לעולם יכנס אדם שני פתחים ואחר כך יתפלל שני פתחים סלקא דעתך אלא אימא שעור שני פתחים והנני מוסיף באור בכתוב הזה ועבר ה' לנגוף את מצרים וראה את הדם השם בתשלמו וזהו והיה הדם לכם לאות מלשון אותיות על המשקוף הוא"ו ועל שתי המזוונות שתי ההי"ן, זהו שאמר ופסח ה' על הפתח לשון פסיעה כלומר ידלג משם, ולא יתן המשחית לבא בו מפני שהוא התום בחותמו והבן זה. ואם כן היו ד' מזבחות כנגד ד' אותיות השם וכן אמרו במדרש ד' מזבחות היו לאבותינו במצרים ואלו הם המשקוף ושתי המזוונות והספך והיה הספך כלי קטן ועגול וכן

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

⁹⁸⁹ עי' זהר (ח"ג ח ע"א): פתח רבי יהודה ואמר (תהלים ק ב) עבדו את יהו"ה בשמחה וגו' עבדו את יהו"ה בשמחה הכי אוליפנא דכל פולחנא דבעי בר נש למפלח לקודשא בריך הוא בעי בחדוותא ברעותא דלבא בגין דישתכח פולחניה בשלימו ואי תימא פולחנא דקרבנא הכי הוא לא אפשר דהא ההוא בר נש דעבר על פקודא דמאריה על פקודא דאורייתא ותב לקמי דמאריה במאן אנפין יקום קמיה הא ודאי ברוח תבירא ברוח עציב אן הוא שמחה אן הוא רננה.

אלא תמן תנינן ההוא בר נש דחטי קמי מאריה ועבר על פקודיו ואתי לקרבא קרבנא ולתקנא גרמיה ברוח תבירא ברוח עציבא בעי לאשתכחא ואי בכי שפיר מכלא הא שמחה הא רננה לא אשתכח אלא במאי אתתקן בהנהו כהני וליואי דהא אינון אשלימו שמחה ורננה בגיניה שמחה בכהנא אתקיים בגין דהוא רחיקא מן דינא תדיר וכהנא בעי לאשתכחא תדיר באנפין נהירין חדאן יתיר מכל עמא דהא כתרא דיליה גרים רננה בליואי והכי הוא דהא ליואי משתכחי על שיר לעלמין כמה דאוקמוה ואלין קיימין עליה וביה אשתלים פולחנא לקודשא בריך הוא כהנא קאים עליה וכוון מילין בחדוותא ברעותא ליחדא שמא קדישא כדקא יאות וליואי בשיר כדן כתיב (תהלים ק ג) דעו כי יהו"ה הוא אלהי"ם דא הוא קרבן לקרבא רחמי בדינא ומתבסס כלא.

השתא דלא אשתכח קרבנא מאן דחטי קמי מאריה ותב לגביה ודאי במרירו דנפשא בעציבו בבכיה ברוח תבירא היאך אוקים שמחה ורננה הא לא אשתכחו גביה אלא הכי אוקמוה דתושבחן דמאריה וחדוותא דאורייתא ורננה דאורייתא דא הוא שמחה ורננה והא תנינן ולא מתוך עצבות וכו' דלא יקום בר נש קמי מאריה בעציבו והא לא יכיל ומאי תקנתיה אלא רזא דמלה הא תנינן לעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים וכו' ויצלי צלותיה הדא הוא דכתיב (משלי ח לד) לשמור מזוונות פתחי שני פתחים סלקא דעתך אלא אימא שיעור שני פתחים כאן רמז למה שאמר דוד (תהלים כד ז) שאו שערים ראשיכם אינון מעון ומכון דאינון גו לגו שירותא דדרגין חסד ופחד ואינון פתחין דעלמא על דא אצטריך בר נש דיתכוין בצלותיה לקבל קדש קודשין דאינון שמא קדישא ויצלי צלותיה והנהו אלין שיעור תרין פתחין תרין כתרין:

תרגום: פתח רבי יהודה ואמר (תהלים ק) עבדו את ה' בשמחה וגו', עבדו את ה' בשמחה כך למדנו, שכל עבודה שצריך אדם לעבוד את הקדוש ברוך הוא צריך להיות בשמחה וברצון הלב, כדי שתמצא עבודתו בשלמות. ואם תאמר שעבודת הקרבן כך היא, אי אפשר, שהרי אותו אדם שעבר על מצות רבונו ועל מצות התורה ושב לפני רבונו, באיזה פנים יעמד לפניו, הרי ודאי ברוח שבורה ברוח עצובה, איפה השמחה איפה הרננה.

אלא שם שנינו, אותו אדם שחוטא לפני רבונו ועבר על מצוותיו ובא להקריב קרבן ולתקן את עצמו ברוח שבורה, צריך להמצא ברוח עצובה, ואם הוא בוכה זה יפה מהכל, הרי שמחה והרי רננה אין נמצאים. אלא במה מתתקן, באותם כהנים ולוים שהרי הם משלימים שמחה ורננה בשבילן, השמחה מתקיימת בכהן, משום שהוא תמיד רחוק מן הדין, והכהנים צריכים תמיד להמצא בפנים מאירות, שמחים יותר מכל העם, שהרי הכתר שלו גורם הרננה בלויים, וכך זה שהרי הלויים נמצאים תמיד על השיר כמו שבארוה, ואלו עומדים עליו, ובהם נשלמת העבודה לקדוש ברוך הוא, הכהן עומד עליו ומכוון דברים בשמחה וברצון לייחד את השם הקדוש כראוי, והלויים בשיר, אז כתוב דעו כי ה' הוא אלהים, זהו קרבן לקרב רחמים לדין, והכל מתבסם.

עכשיו שלא נמצא קרבן, מי שחוטא לפני רבונו ושב אליו ודאי במרירות הנפש בעצב בבכיה ברוח שבורה, איך מקיים שמחה ורננה, הרי אין הם נמצאים אצלו. אלא כך פרשוה, שתשבחות רבונו ושמחת התורה ורננות התורה, זוהי שמחה ורננה. והרי שנינו ולא מתוך עצבות וכו', שלא יעמוד אדם לפני רבונו בעצבות, והרי לא יכול, אז מה תקנתו, אלא סוד הדבר הרי שנינו לעולם יכנס אדם שעור שני פתחים וכו' ויתפלל תפלתו, זהו שכתוב (משלי ח) לשמור מזוונות פתחי, החשבת שני פתחים, אלא אמור שעור שני פתחים, כאן רמז למה שאמר דוד (תהלים כד) שאו שערים ראשיכם, הם מעון ומכון, שהם לפני ולפנים. ראשית הדרגות חסד ופחד, והם הפתחים של העולם, על כן צריך אדם שיתכוון בתפלתו כנגד קדש הקדשים, שהם השם הקדוש, ויתפלל תפלתו, ואלה הם שעור שני פתחים, שני כתרין.

עי' ספר הקנה (עמוד נד): הנכנס לבהכ"נ יתאחר שיעור שני פתחים ואח"כ יתפלל והכוונה שלא יתחיל להתפלל עד שישים לבו וכוונתו לחכמה עילאה ובבינה לקשרם בכ"ע שהוא המשקוף והם המזוונות הפתחים.

עוד ד' כוסות של פסח⁹⁹⁰ כנגדם כוס ראשון של קדוש כנגד אות יו"ד שהוא קדש⁹⁹¹ וכן הוא אומר (תהלים קל"ד ב) שאו ידיכם קדש כוס ב' שאומר עליו ההגדה והוא ספור הנסים כנגד אות ה"א שמשם נמשכים הנסים והמכות כוס ג' של ברכת המזון כנגד אות וי"ו שנקרא שמים ממה שכתוב (מלכים א ה) ואתה תשמע השמים ומשם בא המזון ממה שכתוב (שמות מז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים כוס ד' שאומר עליו שפוך חמתך כנגד ה"א אחרונה שהיא מדת הדין וזה מבואר.

(יג א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר:

עי' ר' בחיי: ועי' הקבלה וידבר ה' אל משה הוא הכח הפנימי הנעלם לאמר עי' שכינה⁹⁹² וזהו שכתוב (שמות כד) אשר כתבתי להורתם חסר וא"ו מלשון (שיר ג) ואל חדר הורת⁹⁹³ וכבר ידעת כי הדבור פנימי יותר מן האמירה כי הדבור הוא התורה שבכתב והאמירה היא התורה שבעל פה וזה ידוע לחכמי הקבלה וזהו מה שדרשו חכמי האמת (איכה ב) בצע אמרתו זו פורפירא של⁹⁹⁴.

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

⁹⁹⁰ עי' אמנם ז"ח מה ע"א): ארבעה כוסות ארבעה גאולות קידוש על היין לקבלה דדוד הגדה לקבלה ידעקב ברכת המזון לקבלה דיצחק הלל הגדול לקבלה דאברהם. תרגום: ארבע כוסות ארבע הגאולות, קדוש על היין כנגד דוד הגדה כנגד יעקב ברכת המזון כנגד יצחק הלל הגדול כנגד אברהם.

⁹⁹¹ עי' לקמן פרשת תרומה הערה 1411.

⁹⁹² עי' זהר (ח"א דף רלט ע"א): לאמר מאי לאמר בגין לגלאה (אבל כלא חד ושפיר הוא בגין דשלימו ושפירוהו הוא אתר לגלאה) מה דהוה סתים לגו ובכל אתר לאמר כמה דאת אמר וידבר יהו"ה אל משה לאמר דאתייהב רשו לגלאה אבל וכלא חד הוא ושפיר הוא בגין דהא אתמני לסיהרא ההיא מלה מאתר דמשה קיימא וידבר יהו"ה לעילא אל משה באמצעייתא לאמר בתרייתא אתר דאית רשו לגלאה.

תרגום: "לאמר", מה זה "לאמר", כדי לגלות (אבל הכל אחד, ויפה הוא, משום שהשלמות והיופי הוא מקום לגלות) מה שהיה נסתם פנימה. ובכל מקום לאמר, כמו שנאמר "וידבר ה' אל משה לאמר", שנתנה רשות לגלות, אבל הכל אחד, ויפה הוא, משום שהרי נמנה ללבנה הדבר ההוא, עומד ממקום משה. "וידבר ה'", למעלה. "אל משה", באמצע. "לאמר", אחרון, מקום שיש רשות לגלות.

⁹⁹³ עי' זהר (ח"ג דף מ ע"ב): תו פתח ואמר (שמות כד יב) ויאמר יהו"ה אל משה עלה אלי ההרה וגו' והתורה דא תורה שבכתב והמצוה דא תורה שבעל פה להרתם כתיב חסר כמה דאת אמר (שיר ג ד) ואל חדר הורתי הכא אית לאסתכלא להורתם דמי אי תימא הורתם דישראל לאו הכי דהא ישראל לא אדכרו בהאי קרא אלא הורתם דתורה ומצוה ומאי היא דא (אתר) יין דמנטרא בגין דכל כתיבה דספר עלאה תמן שריא ומתמן נפקא תורה ועל דא קרינן תורה שבכתב ודא הוא אשר כתבתי להרתם ודאי (כמה דאת אמר ואל חדר הורתי) תורה שבעל פה תורה אחרא דקיימא על פה מאן איהו פה דא הוא דעת דאיהו פה דספר וכתיבה ותורה דא היא תורה אחרא דאקרי תורה שבעל פה דאיהי קיימא על ההוא פה דאיהי תורה שבכתב בגין כך אסתליק משה בכלא על כל שאר נביאי מהימני דכתיב ואתנה לך דייקא.

תרגום: עוד פתח ואמר, ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה וגו', והתורה זו תורה שבכתב, והמצוה זו תורה שבעל פה. להרתם כתיב חסר, כמו שנאמר ואל חדר הורתי. כאן יש להתבונן, להורתם של מי, אם תאמר הורתם של ישראל, לא כך שהרי ישראל לא נזכרו בפסוק הזה, אלא הורתם של תורה ומצוות. ומה היא, זהו (מקום) יין המשומר, משום שכל כתיבה של הספר העליון, שרויה שם, ומשם יצאה תורה, ועל זה קוראים תורה שבכתב. וזהו אשר כתבתי להורתם, להורתם ודאי, (כמו שנאמר ואל חדר הורתי). תורה שבעל פה תורה אחרת שעומדת על פה, מהו פה, זהו דעת שהיא פה של ספר, וכתיבה. ותורה זו היא תורה אחרת שנקראת תורה שבעל פה, שהיא עומדת על אותו הפה שהוא תורה שבכתב, לכן התעלה משה בכל על כל הנביאים הנאמנים, שכתוב ואתנה לך, דווקא לך.⁹⁹⁴ עי' זהר (ח"א סא ע"ב): רבי אלעזר אזל לגביה דרבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא חמוי כיון דחמא ליה אתקין ליה תופסיתא (ס"א טופסיסא) דקומרא במטון דקולפא ויטיבו א"ל חמוי אפשר דשמעת מאבוך האי דכתיב (איכה ב יז) עשה יהו"ה אשר זמם בצע אמרתו אשר צוה מימי קדם א"ל הא אוקמוה חבריא בצע אמרתו דבזע פורפירא דיליה אשר צוה מימי קדם דהא פורפירא פקיד לה מאינון יומי קדמאי עלאי וביומא דאתחריב בי מקדשא בזע לה בגין דהאי פורפירא איהי יקרא דיליה ותיקונא דיליה ובזע ליה א"ל עשה יהו"ה אשר זמם וכי מלכא חשיב (קודם) לאבאשא לבנוי עד לא ייתן למחטי א"ל למלכא דהוה ליה מאן יקר ובכל יומא הוה דחיל עליה דלא יתבר והוה מסתכל ביה ותיקן בעינוי ליומין אתא בריה וארגיז ליה למלכא נטל מלכא ההוא מאן יקר ותבר ליה הה"ד (שם)

ויש לך להתבונן איך עשאוהו מלשון אמרא ופירוש פורפירא מעיל כלומר שפת המעיל ומפורש אמרו רז"ל (איכ"ר הק' ב') כי מאסו את תורת ה' צבאות זו תורה שבכתב ואת אמרת קדוש ישראל נאצו זו תורה שבעל פה ובאור הלשונות כי ויאמר מלשון אמרא שהוא שפת המעיל שאדם לובשו בצד שמאל כענין שכתוב (שמואל א' כח) והוא עוטה מעיל ועטיה בצד שמאל הוא וזהו שכתוב (תהלים קד) עוטה אור כשלמה וזהו מדת הדין⁹⁹⁵ אבל וידבר מלשון דבורה והיא תורה שבכתב שהיא כוללת מדת רחמים ומדת הדין לפי שהתורה שבעל פה נאצלת ממנה וכן הדבורה כוללת מתיקות ועקיצה כן תורה שבכתב כוללת רחמים ודין והבן זה.

(יג ג) ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מפית עבדים כי בְּחֹק יָד הוֹצִיא ה' אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ:
ע"י ר' בחיי: מה ענין חמץ אצל חוזה יד אלא בא הכתוב לרמוז כי החמץ רמז למדת הדין⁹⁹⁶ ומפני שישראל השיגו היד הגדולה שהיא מדת הדין⁹⁹⁷ ע"כ אסר והרחיק להם את

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

עשה יהו"ה אשר זמם תרגום: רבי אלעזר הלך אל רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא חמיו. כיון שראה אותו, התקין לו מרבד של כסוי במקלות עצים וישבו. אמר לו חמיו, אפשר ששמעת מאביך [פירוש על] זה שכתוב "עשה ה' אשר זמם בצע אמרתו אשר צוה מימי קדם". אמר לו, הרי פרשוה החברים, "בצע אמרתו", שקרע האדרת שלו. "אשר צוה מימי קדם", שהרי אותה האדרת צוה מאותם ימים ראשונים עליונים, וביום שחרב בית המקדש קרע אותה, משום שהאדרת הזו היא כבודו ותקונו, וקרע אותה. אמר לו, "עשה ה' אשר זמם", וכי מלך חושב (קודם) להרע לבניו טרם שיבאו לחטוא. אמר לו, [משל] למלך שהיה לו כלי יקר, ובכל יום היה פוחד עליו שלא ישבר, והיה מסתכל בו והיה מתוקן בעיניו. לימים בא בנו והרגיז את המלך. לקח המלך אותו כלי יקר ושבר אותו. זהו שכתוב "עשה ה' אשר זמם". בצע אמרתו - שר"ל שלא לבש אותו מלבוש הנק' אמרתו היא מלכות נקרא כן ועכשיו בזע הוא פורפירא ולא לבש וכדין עציב קמי' בבתי בראי (רח"ו). בזע ליה - ודרך אותה הקריעה יצא אור לחיצונים וניתן להם כח לשלוט בבית המקדש (מ"מ).

⁹⁹⁵ ע"י זהר (ח"ב צח ע"א): ואמר עטה אור כשלמה דא שירותא (דאור) דיומא קדמא נוטה שמים הכא אתכליל שמאלא ולא אמר מאד אתכליל שמאלא בימינא למהוי נהיר בכללא דשמים. תרגום: ואמר עטה אור כשלמה זו ראשיתו (של האור) של היום הראשון נוטה שמים כאן נכלל השמאל ולא אמר מאד נכלל השמאל בימין להיות מאיר בכלל של שמים.

ע"י תיקו"ז (צה ע"א): ואיהי כוס דיין דאיהו י"ן חושבן סו"ד מן יסוד וצריך ביה עשרה דברים כמה דאוקמוהו מארי מתניתין ואינן כחושבן י' מן יסוד ואינן עטור ועטוף הדחה ושטיפה ח"י ומלא מקבלו בתרי ידיו ונותנו בימין ויהיב עינוי ביה ומסלקו מן הקרקע טפח ומשגריה במתנה לאנשי ביתיה עטור מסטרא דעטרה דברית מילה עטוף עוטה אור כשלמה (תהלים קד ב) ואם הוא עני דלית ביה אלא רביעית לוג דאיהי שעורא דאתמר תפילה לעני כי יעטוף (תהלים קב א) הדחה ושטיפה הדחה מלגאו ושטיפה מלבר ורזא דמלה וטהרו וקדשו

תרגום: והיא כוס של י"ן שהוא י"ן חשבון סו"ד מן יסוד וצריך בו עשרה דברים כמו שבארוהו בעלי המשנה והן כחושבן י' מן יסוד והם עטור ועטוף הדחה ושטיפה ח"י ומלא מקבלו בשתי ידיו ונותנו בימין ונותן עינוי בו ומסלקו מן הקרקע טפח ומשגרו במתנה לאנשי ביתו עטור מצד של עטרה של ברית מילה עטוף עטה אור כשלמה ואם הוא עני שאין לו אלא רביעית לוג שהיא השעור של האות ד' נאמר תפלה לעני כי יעטף הדחה ושטיפה הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ וסוד הדבר וטהרו וקדשו. ⁹⁹⁶ ע"י זהר (ח"ג רנא ע"א): בתר כל דא כתיב לא יאכל חמץ שבעת ימי תאכל עליו מצות לחם עוני וכתוב כל מחמצת לא תאכלו אמר רעיא מהימנא אמאי מני דלא למיכל חמץ שבעת יומין ולמיכל בהון מצה ואמאי לא יאכל ואמאי לא תאכלו אלא ז' ככבי לכת ואינן שצ"ם חנכ"ל ואינן מסטרא דטוב ורע נהורא דלגו מצה קליפה דלבר חמץ ואינן חמץ דכר מחמצת נוקבא מצה דלגו שמורה ואינן (אסתר ב ט) שבע הנערות הראויות לתת לה מבית המלך.

תרגום: אחר כל זה כתוב "לא יראה חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני", וכתוב "כל מחמצת לא תאכלו". אמר הרועה הנאמן, מדוע צוה שלא לאכול חמץ שבעת ימים ולאכול בהם מצה, ומדוע לא יאכל, ומדוע נאמר לא תאכלו. אלא שבעה כוכבי לכת, והם שצ"ם חנכ"ל [שבתאי צדק מאדים חמה נוגה כוכב לבנה], והם מצד של טוב ורע, אור הפנימי מצה, קליפה שבחוץ חמץ, והם חמץ זכר, מחמצת נקבה. מצה שבפנים שמורה, והם שבע הנערות הראויות לתת לה מבית המלך.

⁹⁹⁷ ע"י לעיל פרשת וארא הערה 963.

החמין לרמוז להם שירחיקו מלהאמין במדת הדין לברך שלא יקצצו בנטיעות⁹⁹⁸ ושלא יאמינו שמדת הדין בלבד עשתה זאת לפי שהוא יתברך ובית דינו⁹⁹⁹ היו שם וזהו שכתוב בכריאת עולם בראשית ברא אלהים ואחר כך ביום עשות ה' אלהים (בראשית ב' ו) וזהו שאמר הנביא (ישעיה מ"ח) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים¹⁰⁰⁰ הזכיר ידי ואחר כך ימיני ומלת אף כמו גם והוא לרבות ולהורות כי לא היד בלבד עשתה זאת וע"כ אמר כי בחזק יד הוציא ה' אתכם כי ה' המוציא לא היד בלבד וזה טעם איסור החמין על דרך הקבלה ומוזה העניש הכתוב את האוכל חמין בפסח בחיוב כרת¹⁰⁰¹ מדה כנגד מדה כי כל אוכל חמין בפסח הנה הוא מקצץ בנטיעות וע"כ ונכרתה הנפש ההיא וגו' והבן זה.

(יג טז): וְהָיָה לְאוֹת עַל יְדְכָה וּלְמוֹטְפַת בֵּין עֵינַיִךָ בֵּין פְּהוֹק יָד הוֹצִיאָנוּ ה' מִמִּצְרָיִם: ע"י רמב"ן: ועל דרך האמת מה שאמר הכתוב בעבור זה עשה ה' לי כי כמו זה אלי ואנוהו¹⁰⁰² (להלן טו ב) יאמר כי בעבור שמו וכבודו עשה עמנו והוציאנו ממצרים והיה זה לך לאות על זרוע עיך כטעם כי תפארת עזמו אתה (תהלים פ"ח)¹⁰⁰³. והנה האות כאות המילה והשבת ובעבור שהכל בכלל¹⁰⁰⁴ הוא האות על היד העתיקו אבותינו ממשוה מפי הגבורה

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

⁹⁹⁸ ע"י פרשת נח הערה 388.
⁹⁹⁹ ע"י לעיל פרשת בראשית הערה 148.
¹⁰⁰⁰ ע"י זהר (ח"א ל ע"א): "אף ידי יסדה ארץ, וימיני טפחה שמים", בכח של הימין למעלה, כדוגמא זו נעשו שמים שהם זכר, וזכר בא מצד הימין ונקבה מצד השמאל.
 תרגום: אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים בחילא דימינא לעילא כי האי גוונא אתעבידו שמיא דאיהו דכר ודכר מסטרא דימינא קא אתי ונוקבא מסטרא דשמאלא (נ"א) קא אתי וכתיב אף ידי יסדה ארץ).
 וע"י זהר (ב"ב כ ע"א): נטה ימינו וברא העולם שלמעלה נטה שמאלו וברא העולם הזה הדא הוא דכתיב (ישעיה מח יג) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קורא אני אליהם יעמדו יחדו וכלם ברגע אחד (ובשעה אחת נבראו).
 תרגום: נטה ימינו וברא העולם של מעלה נטה שמאלו וברא את העולם הזה זהו שכתוב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קרא אני אליהם יעמדו יחדו וכולם ברגע אחת (ובשעה אחת נבראו).
¹⁰⁰¹ ע"י זהר (ח"א רס ע"א): ובג"כ מאן דאיהו טהור ויסתלק מניה הוא ערלה ויתחזי רשימא קדישא דצד"ק דאיהו י' ביה ולא קריב פסח ליי' כנסת ישראל לצדיק דהוא חזי לקרבא למקדשא ולא ערל וטמא דאי לא קריב אית ביה כרת ומ"ט דהא כל אורייתא לא אית בה כרת אלא על מצות ל"ת מ"ט בפסח ומילה דאינון מצות עשה כרת אלא בגין דדרגא קא גרים דאיהי כ"י דאיהי פסח ואקרי מצות לא תעשה בעיא לאתחברא בעשה ולאתכללא ביה מדת לילה ביום ומאן איהו דא צד"ק דאיהו מילה ומ"ע ואתכליל במצות ל"ת מדת יום בלילה.
 תרגום: ולכן מי שהוא טהור וסולקה ממנו אותה ערלה, ויראה רושם קדוש של צדיק, שהוא י' בן, ולא הקריב פסח לה', כנסת ישראל לצדיק, שהוא ראוי לקרב למקדש ולא ערל וטמא. שאם לא הקריב, יש בו כרת. ולמה, שהרי בכל התורה אין כרת אלא על מצוות לא תעשה, למה בפסח ומילה שהם מצוות עשה יש כרת. אלא משום שהדרגה גורמת שהיא כנסת ישראל שהיא פסח, ונקראת מצוות לא תעשה, צריכה להתחבר עם עשה, ולהכליל בו מדת לילה עם יום. ומיהו, זה צדיק, שהיא מילה ומצות עשה, ונכלל במצות לא תעשה מדת יום בלילה.

¹⁰⁰² ע"י פרשת בא הערה 618.
¹⁰⁰³ ע"י שושן סודות (&): אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון. ויודעי בכאן כמו וידע האדם את חוה אשתו וידע אלהים (שידיעה זו היא ענין זיווג וחיבור שהם ביסוד) וטעמו נתחברה השגחתו במ וכן נתחבר האדם באשתו. ירצה בכאן לומר שתרועה אשר היא מלכות ראויה שתהיה מחוברת בתפארת ישראל כי בצדקה ירומו כי תפארת עוזמו אתה שבחוזק ראיתו. ואמר כי בצדקה אשר הוא חבור צ"ע עם המלכות. ירומו, ירצה חברו אותו אל רום בשוה שהוא הת"ת והעטרה. עוד חזר חיזק ראיתו ואמר כי תפארת עוזמו אתה וכו' בכאן גלה דוד ע"ה בפירוש כי התפארת והעוז הם מתחברים באותו מקום שהוא ל"ב נתיבות ומשם עד עת רצון ובזה גמר ואומר וברצונך תרום קרנינו וידעת מי הוא הקרן כי הוא מתנשא לכל לראש ולהודיע עת החיבור אמר כי לה' מגינינו שהוא הת"ת המתחבר במגן וזהו מלמעלה למטה וחזר ואמר ולקדוש ע"ט ישראל מלכינו ת"ת וזהו למטה למעלה.

¹⁰⁰⁴ ע"י זהר (ח"ב דף קיח ע"ב): בכמה רשימין רשים קודשא בריך הוא לישראל לאשתמודעא לגבי

שיהיה בית אחד¹⁰⁰⁵ כענין שאמר הכתוב אחותי כלה¹⁰⁰⁶ (שה"ש ה א) בעבור שהיא

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

מלאכין אליו דימינא דתליין מקודשא בריך הוא או אליו דשמאלא דתליין משכינתא או אליו דתליין מקודשא בריך הוא ושכינתיה ביחודא חדא ודאי אליו דאית בהון תורה רשימין בחסד ואליו דאית בהון מצוה רשימין בגבורה ואליו מארי דתפלין ואות שבת ואות ברית רשימין בצדיק. תרגום: בכמה רשומים רושם הקדוש ברוך הוא את ישראל להודיע למלאכים אלו מימין שתלויים מהקדוש ברוך הוא או אלו משמאל שתלויים מהשכינה או אלו שתלויים מהקדוש ברוך הוא ושכינתו ביחוד אחד ודאי אלה שיש בהם תורה רשומים בחסד ואלה שיש בהם מצוה רשומים בגבורה ואלו בעלי התפלין ואות שבת ואות ברית רשומים בצדיק.

עי' לעיל פרשת בראשית הערה 7.

¹⁰⁰⁵ עי' זהר (ח"ב מג ע"א): ארבע פרשיין דתפלין בארבע בתים באינון תפלין של ראש וכמה דאינון ארבע פרשיין באינון תפלין של ראש אוף הכי כלהו בתפלין של יד בבית אחד דהא בתפלה של יד לית לה מגרמה כלום אלא מה דנקטא מלעילא ורזא דא (קהלת א ז) כל הנחלים הולכים אל הים ומגו דנקטא לון מלעילא אקרי תפלה ואתקדשת בקדושתהון (וכלא) אקרי קדושה ואקרי תפלה וכדין אקרי מלכות מלכות שמים שלימה

תרגום: ארבע פרשיות של תפלין בארבעה בתים באותן תפלין של ראש וכמו שהם ארבע פרשיות באותן תפלין של ראש אף כך כולן בתפלין של יד בבית אחד שהרי בתפלה של יד אין לה מעצמה כלום אלא מה שלוקחת מלמעלה וסוד זה "כל הנחלים הולכים אל הים ומתוך שלוקחת אותם מלמעלה נקראת תפלה ומתקדשת בקדושתם (והכל) נקראת קדושה ונקראת תפלה ואז נקראת מלכות מלכות שמים שלימה.

עי' זהר (ח"א דף לב ע"ב): ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים (בראשית א ו) רבי יהודה אמר שבעה רקיעים אינון לעילא וכלהו קיימא בקדושתא עלאה ושמא קדישא בהו אשתכלל ודא רקיעא הוא באמצעות מיא דא רקיע קיימא על גבי חיוותא אחרנין ואיהו אפריש בין מיין עלאין למיין תתאין ומיין תתאין קראין לעלאין ומהאי רקיע שתאן לון דא הוא דמפריש בינייהו בגין דכלהו מיא ביה כלילן ולבתר נחית לון להני חיוותא ושאבין מתמן כתיב (שיר ד יב) גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום גן נעול דכלא אסתים ביה דכלא אתכליל ביה גל נעול דההוא נהר נגיד ונפיק ועייל ביה וכליל ולא אפיק וקרשי מיא ביה וקיימי מאי טעמא בגין דרוח צפון נשיב באינון מיא ואתקרישו ולא נפקי לבר עד דאתעביד קרח ואלמלא סטרא דדרום דאקיש תקפיה בהאי קרח לא נפקי מניה מיא לעלמין וחיזו דההוא רקיעא עלאה כחיזו דהאי קרח דמתקראש [ומכניש] (ומכניש) בגויה כל אינון מיין כך ההוא עלאה דעליה כניש כל אינון מיין ואפריש בין מיין עלאין למיין תתאין והאי דאמרן יהי רקיע בתוך המים במציעות לאו הכי אלא יהי כתיב ההוא דהוי מניה במציעות מיא הוי ואיהו לעיל דקיימא על רישי דחיוותא

תרגום: "ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים". רבי יהודה אמר, שבעה רקיעים הם למעלה, וכולם עומדים בקדושה עליונה, והשם הקדוש נתקן בהם. ורקיע זה הוא באמצע המים. רקיע זה עומד על גבי חיות אחרות, והוא מפריד בין מים עליונים למים תחתונים. ומים תחתונים קוראים לעליונים, ומהרקיע הזה שותים אותם, זהו שמפריד ביניהם, משום שכל המים כלולים בו. ואחר כך מוריד אותם לחיות הללו ושואבים משם. כתוב "גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום". "גן נעול" שהכל נסתם בו, שהכל נכלל בו. "גל נעול" של אותו נהר שופע ויוצא ונכנס בו וכולל ולא מוציא, והמים קפואים בו ועומדים. למה, בגלל שרוח צפון נושבת באותם המים וקופאים, ולא יוצאים החוצה עד שנעשה קרח, ואלמלא צד הדרום שמשבר כחו בקרח הזה, לא יצאו ממנו מים לעולמים. ומראה אותו רקיע עליון כמראה הקרח הזה שקופא ומכניס בתוכו כל אותם המים, כך אותו עליון שעליו אוסף כל אותם מים, ומפריד בין מים עליונים למים תחתונים. וזה שאמרנו "יהי רקיע בתוך המים", באמצע, לא כך, אלא כתוב "יהי", אותו שהיה ממנו באמצע המים היה, והוא למעלה שעומד על ראש החיות.

ועי' לעיל פרשת בראשית הערה 8.

מתאחדת וכלולה מל"ב נתיבות¹⁰⁰⁷ וכתוב שמאלו תחת לראשי¹⁰⁰⁸ (שם ב ו).
ואמר ולזכרון בין עיניך שיונחו במקום הזכרון בין העינים שהוא ראשית המוח¹⁰⁰⁹ והוא תחלת הזכרון ומעמד הצורות אחרי הפרדן מלפניו והם מקיפים את כל הראש ברצועותיהם והקשר שהוא על אחרית המוח המשמר הזכירה¹⁰¹⁰ ולשון בין עיניך שיהיו באמצעות הראש לא מצד אחד¹⁰¹¹ או ששם שרשי העינים ומשם יהיה הראות וכן ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת ולפרש זה חזר ואמר ולטוטפות לבאר שאין המצוה בין העינים למטה אבל בגובה הראש מונחים שם כטוטפות ואמר לשון רבים שהם בתים רבים כאשר קבלנו. ועתה אומר לך כלל בטעם מצות רבות – הנה מעת היות ע"ג בעולם מימי אנוש החלו

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁰⁰⁷ ע"י ס"י (פ"א מ"א) בשלשים ושתים נתיבות פליאות חכמה חקק י"ה יהו"ה צבאות אלקי ישראל אלקים חיים מלך העולם אל שדי רחום וחנון רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש הוא וברא את עולמו בשלשה ספרים בספר וספר וספור.

ע"י ספר הפליאה (עמוד תרנב): יה"ו מצטרף עם ל"ב עולה ג"ן ואז הוא גן נעול אחותי כלה אימתי בזמן שיה"ו עם ל"ב זהו כי שמי שהוא יה"ו בקרבו שהוא ל"ב.

וע"י ספר הבהיר אות צב: ועוד אמר מאי טעמא אנו מטילין תכלת בציצית, ומאי טעמא שלשים ושתים, משל למה ה"ד למלך שהיה לו גן נאה ולו ל"ב נתיבות ושם שומר עליהם והודיע לו לבדו אותן הנתיבות, א"ל שומרם ולך בהם בכל יום ובכל זמן שתדרכם שלום לך, ומה עשה אותו השומר, שם שומרים עליהם, אמר אם אני אהיה לבדי באלה הנתיבות אי אפשר לשומר אחד לקיים כל אלה הנתיבות, ועוד כי יאמרו העולם כילי הוא מלך זה לכך שם שומר זה שומרים אחרים לכל הנתיבות, אלה הם ל"ב נתיבות.

¹⁰⁰⁸ ע"י זהר (ח"א דף כח ע"א): אתמר במשה ויבן יהו"ה אלהים את הצלע כמה דאת אמר (שמות כו כ) ולצלע המשכן השנית צלע ודאי מסטרא דחסד חוור מתמן אתקריאת סיהרא ויסגר בשר תחתנה בשר דאיהו סומק מסטרא דגבורה ואתכליל בתרוייהו בההוא זמנא (שיר ב ו) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני (בראשית ב כג) זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי דא שכנתא נערה המאורסה לגבי עמודא דאמצעייתא.

תרגום: נאמר במשה, "ויבן ה' אלהים את הצלע", כמו שנאמר "ולצלע המשכן השנית", צלע ודאי מצד של חסד לבן, משם נקראת לבנה. "ויסגר בשר תחתנה", בשר שהוא אדום מצד הגבורה, ונכלל בשניהם. באותו זמן "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני". "זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי", זו שכניה, נערה המאורסה לעמוד האמצעי.

¹⁰⁰⁹ ע"י ביאורים ח"א מד ע"ד וז"ל: מהאזנים ולמטה מתחיל שם ס"ג שבו - הנה האמת הוא כי התחלת וראשית השם ס"ג הוא מתחיל למעלה הרבה מהאזנים כי השם ס"ג דעניינו אשר ממנו נמשכים האורות דאח"פ הנה הוא המ"ס דא"א שבא"ק הרישא תליתאה שבו כי הוא השורש לכל האורות דאח"פ והוא כמ"ש לקמן בהמ"ב שהס"ג הוא חכמה והוא החכמתא סתימאה מ"ס המוח העיקרי שבו. והוא למעלה מהאזנים הרבה כי מבשרי אחזה שהוא מקום שמוח של תינוק רופף וכמ"ש במבר"ש (ש"ג ח"ב פ"ד) ע"ש והוא פשוט ונודע.

¹⁰¹⁰ ע"י תיקר"ז (קמו ע"ב): ורזא דא י' י' חל"ם חר"ק שור"ק תלת יוד"ן אמון מופלא אמון נסתר אמון מכוסה דאתרמיזו בהאי שמא יו"ד ה"י וא"ו ה"י אמון מופלא דאשתמודע בכלהו חד שריא בנפש הזכרון ותניינא בנפש המחשבה ותליתאה בנפש המצוייר דאינון תלת מוחין י' י' ריהטא דסחיר לון כגוונא דא איהי קרקפתא דתפלין.

תרגום: וסוד זה, י' י' חולם, חירק, שורק, ג' יודין, אמון מופלא אמון נסתר אמון מכוסה, שנרמז בשם זה: יו"ד ה"י וא"ו ה"י, אמון מופלא, שנודע בכל, א' שורה בנפש הזכר, השני בנפש המחשבה, והג' בנפש המצוייר, שהם ג' מוחין י' י' ריצה שסביבם, כדוגמא זה היא גולגולת התפלין.

¹⁰¹¹ ע"י ספר הקנה (עמוד עג): ודע כי טטפת הוא תכשיט ולא ניתן התכשיט רק לת"ת הוא שנאמר בין עיניך מי הוא העומד בין עינים הם חסד ופחד הוי אומר זה ת"ת ותכשיט הת"ת הוא שפע הד' פרשיות הללו וטטפת אסמכתא הוא לפייס ההמון, הלא תראה דכתיב ולזכרון בין עיניך שמלת זכרון רומז לת"ת ומה שאומר והיו לטוטפות פירוש והיו כלומר יהיו התכשיטין הללו לל' הוא ת"ת ועל שהם דברי רוחניות לא כתיב בפירוש רק ברמז.

וע"י זהר (ח"ב מג ע"א): והיה לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך וגו' פקודא דא פקודא דאקרי בגוונא אחרא דלא אקרי מצוה אלא קדושה ואלין אינון תפלין תפלה של יד ותפלה של ראש תקוונא פארא שפירו דגוונין עלאין ועל דא אקרון טוטפות כמה דאת אמר (ישעיה מט ג) ישראל אשר בך אתפאר.

תרגום: והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך וגו' מצוה זו מצוה שנקראת בגוון אחר שלא נקראת מצוה אלא קדושה ואלו הן תפלין תפלה של יד ותפלה של ראש תקון פאר היופי של צבעים עליונים ולכן נקראים טוטפות כמו שנאמר ישראל אשר בך אתפאר.

הדעות להשתבש באמונה מהם כופרים בעיקר¹⁰¹² ואומרים כי העולם קדמון כחשו בה' ויאמרו לא הוא ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון (תהלים עג יא) ומהם שיוודו בידיעה ומכחישים בהשגחה ויעשו אדם כדני הים שלא ישגיה האל בהם ואין עמהם עונש או שכר יאמרו עזב ה' את הארץ וכאשר ירצה האלהים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשנוי מנהגו של עולם ומטבעו יתברר לכל במול הדעות האלה כלם כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו ויודע ומשגיה ויכול וכאשר יהיה המופת ההוא נגזר תחלה מפי נביא יתברר ממנו עוד אמתת הנבואה כי ידבר האלהים את האדם ויגלה סודו אל עבדיו הנביאים ותתקיים עם זה התורה כלה.

ולכן יאמר הכתוב במופתים למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ¹⁰¹³ (לעיל ח יח) להורות על ההשגחה כי לא עזב אותה למקרים כדעתם ואמר (שם ט כט) למען תדע כי לה' הארץ להורות על החידוש כי הם שלו שבראם מאין ואמר (שם ט יד) בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ להורות על היכולת שהוא שליט בכל אין מעכב בידו כי בכל זה היו המצריים מכחישים או מסתפקים אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כלה.

ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו ונעתיק הדבר אל בנינו ובניהם לבניהם ובניהם לדור אחרון והחמיר מאד בענין הזה כמו שחייב כרת באכילת חמץ (לעיל יב טו) ובעזיבת הפסח¹⁰¹⁴ (במדבר ט יג) והצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על ידינו ועל בין עינינו ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים כמוזות ושנוכיר זה בפינו בבקר ובערב כמו שאמרו (ברכות כא ע"א) אמת ויציב דאורייתא ממה שכתוב (דברים טז ג) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך ושנעשה סכה בכל שנה.

וכן כל כיוצא בהן מצות רבות זכר ליציאת מצרים¹⁰¹⁵, והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלהים כי הקונה מזוזה בזו אחד וקבעה בפתחו ונתכוון בענינה כבר הודה בחדוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו וגם בנבואה והאמין בכל פנות התורה מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו שהוציאנו מאותו עבדות לחירות וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים ביראת שמו.

ולפיכך אמרו (אבות פ"ב מ"א) הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שכולן חמורות וחביבות מאד שבכל שעה אדם מודה בהן לאלהיו וכוונת כל המצות שנאמין באלהינו ונודה אליו שהוא בראנו והיא כוונת היצירה שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה ואין אל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם ופרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו וזו כוונתם במה שאמרו ז"ל (ירושלמי

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁰¹² עי' תיקו"ז קלה ע"ב ז"ל: כל מאן דנטיל מלכות בלא ט' ספירן איהו מקצץ בנטיען וכל מאן דנטיל ט' ספירן בלא מלכות איהו כופר בעיקר. ועי' לעיל פרשת נח הערה 388.

¹⁰¹³ עי' דברינו שם ברמב"ן.

¹⁰¹⁴ עי' רבינו בחיי לעיל יג ג, ודברינו שם.

¹⁰¹⁵ עי' בהגר"א בספד"צ לה ע"ב): וכנגדן הן המועדים שבתורה שהן זכר ליציאת מצרים שהיא בבריאה, ששם מקנן אימא (תיקו"ז כד ע"ב), שמשט" נפקו ממצרים כמ"ש בזוהר (יתרו פה ע"ב), ולכן כל התורה תלוי ביצ"מ, שהתורה היא בבריה. ועי' הערת הלשו" בספד"צ ריש פרק ב': כי מה"ג ת"ד הנה משם הוא כל הנסים הנגלים אשר הם העדות והאמונה על כל התורה כולה, וכמ"ש הרמב"ן סוף פרשת בא, ולכן נקראים ה"ג ת"ד מהימנותא, ומשום שגם הניסים נסתרים הם ג"כ עדות ואמונה, אלא שהנגלים הם מפרסמים ביותר, ומביאים האמונה גם בלב הרשעים, לכן נקראים ה"ג ת"ד מהימנותא דמהימנותא, וכן מהימנא שלימא, ועד"ז נקרא המלכות דאצילות בשם אמונת ישראל, משום שהיא פתח השער להאור דא"ס המתיחס באצילות, אשר משם הוא הנסים הנגלים כנז', ובה נאחזים כל ישראל שהיא שורש נשמתם כנודע.

תענית פ"ב ה"א) ויקראו אל אלהים בחזקה (יונה ג ח) מכאן אתה למד שתפלה צריכה קול חציפא נצח לבישה.

ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים¹⁰¹⁶ שהם יסוד התורה כלה שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו הכל בגזרת עליון כאשר הזכרתי כבר (בראשית יז א ולעיל ו ב) ויתפרסמו הנסים הנסתרים בענין הרבים כאשר יבא ביעודי התורה בענין הברכות והקללות כמו שאמר הכתוב (דברים כט כג-כד) ואמרו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבותם שיתפרסם הדבר לכל האומות שהוא מאת ה' בעונשם ואמר בקיום וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ועוד אפרש זה בעזרת השם (ויקרא כו יא).

עי' ר' בחיי: וע"ד הקבלה תוספת ה"א היא ה"א אחרונה שבשם¹⁰¹⁷ והיא מדת הדין של מטה והיא החכמה שנתנה לשלמה¹⁰¹⁸ ונקראת לב והוא שאמר (מלכים א' ג) ונתת לעבדך לב שומע¹⁰¹⁹ וגו' ולכך תפילין של יד מצותן כנגד הלב והיא המדה הנקראת כלה¹⁰²⁰ ותפילין של יד בית אחד¹⁰²¹ ממה שכתוב (שיה"ש ד) אהותי כלה שהיא מתאחדת וכלולה בל"ב נתיבות פליאות חכמה וכדי לרמוז ה"א הזאת באו בפרשה והיה כי יבאך חמשה ההי"ן מתויגות בתנין כמין זיינין ד' זיינין על כל אחת והן ה' של ונתנה לך ושתי ההי"ן של הקשה וה' של ויהרגו וה' של ידכה וכל המלות מורות על מדת הדין ואין זה במשפט ספר תורה אלא במשפט תפילין של יד בלבד ואח"כ מניח של ראש והם ד' בתים קדש לי כל בכור והיה כי יביאך (דברים ו) שמע (שם יא) והיה אם שמוע קדש לי כל בכור כנגד החכמה שהיא

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁰¹⁶ עי' לעיל פרשת לך לך הערה 444, ועי' לעיל ג יג.
¹⁰¹⁷ עי' זהר (ח"ג מט ע"ב): שומע תפלה עדיך וגו' שומע תפלה דא קודשא בריך הוא רבי חזקיה אמר שומע תפלה שומע תפלות מבעי ליה מהו שומע תפלה אלא תפלה דא כנסת ישראל דאיהי תפלה דכתיב (שם קט ד) ואני תפלה (ס"א) (שם סט יד) ואני תפלותי) ודוד בגין כנסת ישראל קאמר לה ומה דאמר ואני תפלה כלא חד ועל דא שומע תפלה ודא תפלה של יד דכתיב (שמות יג טז) על ידכה בה"א.

תרגום: שומע תפלה עדיך וגו', שומע תפלה זה הקדוש ברוך הוא. רבי חזקיה אמר שומע תפלה, היה צריך להיות שומע תפלות, מה זה שומע תפלה. אלא תפלה זו כנסת ישראל, שהיא תפלה, שכתוב ואני תפלה (ואני תפלותי), ודוד אמר אותה בשביל כנסת ישראל. ומה שאמר ואני תפלה הכל אחד. ועל זה שומע תפלה, וזו תפלה של יד, שכתוב על ידכה בה"א.
ועי' לעיל פרשת לך לך הערה 432.

¹⁰¹⁸ עי' לעיל פרשת חיי שרה הערה 564.
¹⁰¹⁹ עי' זהר (ח"א קצב ע"ב): רבי יהודה פתח (תהלים נא יב) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי האי קרא אוקמוה אבל לב טהור כד"א (מ"א ג ט) ונתת לעבדך לב שומע וגו' וכתוב (משלי טו טו) וטוב לב משתה תמיד ובגין כך לב טהור ודאי ורוח נכון חדש בקרבי דא הוא רוח נכון ודאי כד"א (בראשית א ב) ורוח אלהים מרחפת על פני המים ואתערו זה רוחו של משיח ואתערו (יחזקאל יא יט) ורוח חדשה אתן בקרבכם וצלי דוד ההוא רוח נכון חדש בקרבי בגין דאית מסטרא אחרא לב טמא ורוח עושים דאסטי לבני עלמא ודא הוא רוח טומאה דאקרי רוח עושים כד"א (ישעיה יט יד) יה"ה מסך בקרבה רוח עושים ועל דא ורוח נכון חדש בקרבי מאי חדש דא חדשא דסיהרא בשעתא דאתחדש סיהרא ודוד מלך ישראל חי וקיים ובגין כך חדש.

תרגום: רבי יהודה פתח, "לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי". את הפסוק הזה בארוהו, אבל "לב טהור", כמו שנאמר "ונתת לעבדך לב שומע" וגו', וכתוב "וטוב לב משתה תמיד", ולכן "לב טהור" ודאי. "ורוח נכון חדש בקרבי", זהו "רוח נכון" ודאי, כמו שנאמר "ורוח אלהים מרחפת על פני המים". והתעוררו, זו רוחו של המשיח, והתעוררו, "ורוח חדשה אתן בקרבכם". ודוד התפלל, אותו רוח נכון חדש בקרבי. משום שיש מהצד האחר לב טמא ורוח עושים שמסטה את בני העולם, וזו היא רוח טומאה שנקראת רוח עושים, כמו שנאמר "ה' מסך בקרבה רוח עושים", ועל כן "ורוח נכון חדש בקרבי". מה זה "חדש", זה חידוש הלבנה. בשעה שמתחדשת הלבנה, דוד מלך ישראל חי וקיים, ולכן "חדש".

¹⁰²⁰ עי' לעיל פרשת בראשית הערה 8.

¹⁰²¹ עי' לעיל הערה 1005.

ראשית¹⁰²² ויורה על זה לשון קדש שהוא מלשון קודש (תהלים קלד) שאו ידיכם קדש (שמות טו) נאדר בקדש שהוא החכמה וכן לשון זכר והיה כי יביאך שמדבר ביציאת מצרים כנגד בינה להתבונן ביציאת מצרים וזהו סוד מצות תפילין החכמה והבינה הגדולה והגבורה כנגד ד' פרשיות שבתפילין גם שיי"ן של ד' ראשים¹⁰²³ והתפארת הם התפילין עצמן וזה סוד המאמר שהקב"ה מניח תפילין¹⁰²⁴ והנצח וההוד כי כל¹⁰²⁵ הרישי"ן של ג' ראשים והאחרונה הוא קשר של תפילין¹⁰²⁶ וזהו שאמרו (שמות לג) וראית את אחורי הראהו קשר של תפילין והיות הרצועות¹⁰²⁷ מקיפות את הראש ירמוז להמשכת השפע עד ה' אחרונה שהוא קשר

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁰²² עי' זהר (ח"ב מג ע"ב): וכל אינון ארבע אתרמיזו הכא קדש דא קדושה עלאה רזא דחכמתא עלאה דמתמן כלא אתקדש ברזא דגניזו עלאה דיתקרי קדש לי דא בינה רזא דעלמא עלאה היכלא פנימאה (ורזא דא (ויקרא כה נה) כי לי בני ישראל עבדים (במדבר ג יג) כי לי כל בכור (שמות יט ה) והייתם לי סגולה) כ"ל רזא דחסד בכל דוכתא בין לעילא בין לתתא בכ"ר דא בן בכור דכתיב (שם ד כה) בני בכורי ישראל והאי בן בכור כליל כל סטרין וכל גוונין ובגין כך קרא כליל כלהו ארבע ברזא דחכמתא עלאה אבל דא באורח כלל למנדע דכלא כליל בהאי אבל באורח פרט כל חד בלחודוי דא איהי פרשתא קדמאה דכליל כל שאר פרשיין.

ותרגום: וכל אותן ארבע נרמזו כאן קדש זו קדושה העליונה סוד החכמה העליונה שמשם הכל מתקדש בסוד הגניזה העליונה שנקראת קדש לי זו בינה סוד העולם העליון ההיכל הפנימי (וסוד זה כי לי בני ישראל עבדים כי לי כל בכור והייתם לי סגולה) כ"ל סוד החסד בכל מקום בין למעלה בין למטה בכ"ר זה בן בכור שכתוב בני בכורי ישראל ובן בכור זה כולל כל הצדדים וכל הצבעים ולכן הכתוב כולל את כל הארבע בסוד החכמה העליונה אבל זה בדרך כלל לדעת שהכל כלול בזה אבל בדרך פרט כל אחד לבדו זוהי פרשה ראשונה הכוללת כל שאר הפרשיות.

¹⁰²³ עי' תיקו"ז (י ע"ב): שין של תפילין הלכה למשה מסיני ש' דלת ראשין וז"ל דארבע ראשין לקבל שבע הנערות הראויות לתת לה מבית המלך (אסתר ב ט) ואינון בשחר שתיים לפניא ואחת לאחריה ובערב שתיים לפניא ושתיים לאחריה ולקבל אלין שבעה אית שבעה רואי פני המלך היושבים ראשונה במלכות (אסתר א יד).

ותרגום: שין של תפילין הלכה למשה מסיני (שבת כח ע"ב), ש של שלש ראשים, וז"ל של ארבע ראשים, כנגד "שבע הנערות הראויות לתת לה מבית המלך". והם בשחר שתיים לפניא ואחת לאחריה, ובערב שתיים לפניא ושתיים לאחריה (ברכות יא ע"ב). וכנגד השבע האלה, יש שבע "רואי פני המלך היושבים ראשונה במלכות".

וכן עי' זהר ח, ג, רנד ע"ב, רנח ע"א

¹⁰²⁴ עי' זהר (ח"א קמז ע"א): וכלהו נטיל יעקב ומכניש לגבי מערב וסיהרא כניש לבתר כל אינון נהורין ובוצינין דנטיל יעקב דאיהו יהיב לה ואנהר לה והיינו דתנינן קב"ה אנח תפילין בגין דנטיל כל כתרין עלאין ומאן נינהו רזא דאבא עלאה ורזא דאמא עלאה ואינון תפילין שבראש כמה דתנינן כהן [גדול] נוטל בראש ולבתר דנטיל אבא ואמא [נטיל] ימינא ושמאלא ואשתכח ודקב"הו [ד]נטיל כלא תרגום: ויעקב לקח את כולם ומאסף לצד מערב. והלבנה אוספת לבסוף כל אותם האורות והמאורות שיעקב לוקח, שהוא נותן לה ומאיר לה. וזה ששינינו הקדוש ברוך הוא מניח תפילין, משום שנוטל את כל הכתרים העליונים, ומי הם, הסוד של האב העליון וסוד האם העליונה, והם התפילין שבראש, כמו ששינינו, כהן גדול נוטל בראש. ואחר שנוטל האב והאם, נוטל הימין והשמאל. ונמצא (שהקדוש ברוך הוא) שנוטל הכל.

¹⁰²⁵ היינו כי כל בשמים ובארץ, ועי' זהר (ח"ב קטז ע"א): ד' מן אחד תל שהכל פונים בו והאי קוץ הוא אחיד בין א"ח ובין ד' הדא הוא דכתיב (ד"ה א כט יא) כי כל בשמים ובארץ ותרגם יונתן דאחיד בשמיא ובארעא ועליה אוקמוה מארי מתניתין בחגיגה על מה העולם עומד על עמוד אחד ששמו צדיק שנאמר (משלי י כה) וצדיק יסוד עולם.

ותרגום: ד' מן אחד תל שהכל פונים בו והקוץ הזה אחוז בין א"ח ובין ד' זהו שכתוב כי כל בשמים ובארץ ותרגם יונתן שאחוז בשמים ובארץ. ועליו בארו בעלי המשנה בחגיגה על מה העולם עומד על עמוד אחד ששמו צדיק שנאמר וצדיק יסוד עולם.

¹⁰²⁶ עי' זהר (ח"א פז ע"א): הא דוד קשיר בשמיה תו דאיהו קשר של תפילין ודאי ד' דוד מלכא [קשרו של תפילין ודאי] ובגין כך דוד אתקשר בשמיה.

ותרגום: הנה דוד קשור בשמו, ועוד, שהוא קשר של תפילין ודאי, ד', דוד המלך (ד"א קשר של תפילין ודאי), ולכן דוד נקשר בשמו.

¹⁰²⁷ עי' תיקו"ז (י ע"ב): תלת רצועין נצח והוד ויסוד יסוד רצועה דקשיר וא"ו עם ה' (דבה"י א' כט יא) כי כל בשמים ובארץ דאחיד בשמיא ובארעא תרין רצועין נצח והוד דאחידן בה' עלאה והקרנים גבוהות (דניאל ח ג) והאחת גבוהה מן השנית אוף הכי תרין רצועין חד ארוכה וחד קצרה קצרה עד החזה ארוכה עד טבורא.

ותרגום: שלש רצועות: נצח הוד ויסוד. יסוד רצועה שקושרת וא"ו עם ה', כי כל בשמים ובארץ,

הכל והיות הרצועות מגיעות עד הטבור ירמוז להמשכה עד הקו האמצעי¹⁰²⁸ ומשם ולמטה והיותם שחורות מהלכה למשה מסיני¹⁰²⁹ ירמוז לעומק השגתם וטעם הנחתם בראש כי הוא מקומם הראוי ושם כח הנשמה וכל מה שיש בתפילין של ראש יש בתפילין של יד ביריעה אחת ובבית אחת להורות שה' אחרונה כלן כלולות בה והיא כוללת כל המדות של מעלה והקשר שבו רמז לצדיק וטעם הנחתן בשמאל להורות על קבלתה מן השמאל וצריך אתה לדעת כי תפילין של יד ושל ראש שתי מצות ושתיהן מענין אחד והראיה שהן ב' מצות מה שאינם מעכבות זו את זו כלולב ומיניו עם האתרוג וכן אמרו רז"ל תפילין של ראש אינה מעכבת של יד ושל יד אינה מעכבת של ראש הרי לך שהרשות בידך להניח אי זו מהן שיש לו ולפי ששתיהם רומזות ענין אחד אמרו רז"ל כשהוא מניח שתיהן ביחד שאין לשוח בניניהם והוא שאמר שח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו והוורים עליה מעורכי המלחמה.

ודבר ידוע כי כיון ששתיהן רומזות ענין אחד היה ראוי ששתיהן מעכבות זו את זו כלולב ואתרוג ומה שאינן מעכבות זו את זו מבואר הוא כמו שאמרו רז"ל מנין שהקב"ה מניח תפילין ואמרו בספר הבהיר¹⁰³⁰ משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו כלי נאה פעמים נוטלו בראשו פעמים נוטלו בזרועו ומטעם זה אין תפילין של ראש ותפילין של יד מעכבות זו את זו ונתבאר לך מזה כי הנחת תפילין בשמאל ירמוז למדת הדין המקבלת מן השמאל וענינו דומה לאתרוג בשמאל.

אבל ראיתי לאחד מחכמי הקבלה שכתב בחבורו שאין טעם תפילין בשמאל כטעם אתרוג בשמאל כי אתרוג בשמאל הוא ביד הראויה לו ואין כן בתפילין בשמאל אבל הנחת תפילין שבשמאל הוא כנגד הימין שנאמר (דברים לג) מימינו איש דת למו והוא מביא ראיה ממה שכתוב (תהלים מה) נצבה שגל לימיןך בכתם אופיר ע"כ ותמצא בתפילין של ראש כ"א פעמים השם המיוחד וכן בתפילין של יד והכל מ"ב.

ויש שסוברין עוד בענין התפילין ואומרים כשם שהשכינה שורה בד' היות שבמרכבה על שני הכרובים כן המניח תפילין מרכבה לש"י והשכינה שורה עליו בד' פרשיות על שני אברים המיוחדים שבו והם המוח והלב המוח מכאן ולב מכאן וזהו סוד הכתוב האומר (שמות כה) כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה ודרשו רז"ל כל מי שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו מוחזק הוא שלא יחטא שנאמר (קהלת ד) והחוט המשלש לא במהרה ינתק אמר רשב"ל כל המניח תפילין מאריך ימים שנאמר (ישעיה לח) אדני עליהם יחיו ולכל בהן חי רוחי ותחלימני והחייני.

Section break

סמ מאיר הרמב"ן ור' בחיי

שמחבר בשמים ובארץ, שתי רצועות נצח והוד שאחוזים בה' עליונה. והקרנים גבוהים, והאחת גבוהה מן השנית. כמו כן כאן, שתי רצועות אחת ארוכה ואחת קצרה, קצרה עד החזה, ארוכה עד הטבור.

¹⁰²⁸ עי' תיקו"ז (טז ע"ב): וק"י פנה למזרח, ונטיל ליה עמודא דאמצעיתא.

¹⁰²⁹ עי' ספר הקנה (עמוד טז): ורצועות שחורות למה, א"ל בני גם באלו כיסו הסוד שארז"ל רצועות שחורות הלכה למשה מסיני. ודע בני שת"ת ישראל נקרא קודש והוא שיר השירים ר"ל קדש על ה' קצוות שהם קדשים שהכל צריכים בו ומורידים הד' פרשיות בכנ"י שם שניהם נלבשו בכתנות עור והרצועות הם המשכת השפע הקדושה מד' פרשיות, וע"כ נמשכין עד סוף באדם עד הלב לחבר את האוהל להיות אחד וע"כ שחורות דבר שאינו מקבל טומאה, וגם השפע של ד' פרשיות בחשך ושחור מבלי מושג הוא שנאמר וחשך על פני תהום.

¹⁰³⁰ אות קב: אמרת כסאו, והא אמרינן זה כתרו של הקב"ה, כדאמרינן בשלשה כתרים נכתרו ישראל כתר כהונה וכתר מלכות וכתר תורה על גביהם. משל למה"ד למלך שהיה לו כלי נאה ומבושם ואוהבו מאד, לפעמים שמו בראשו והיינו תפילין שבראש, לפעמים נטלו בזרועו בקשר תפילין של זרוע, לפעמים משאלו לבנו לשבת עמו. לפעמים נקרא כסאו כי בזרועו נושאו כקמיע כעין כסא.

פרשת בשלח

(יג כא): וְהָיָה הַלֶּךְ לַפְּנִימָה יוֹמָם בְּעֵמּוּד עֵנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעֵמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וְלַיְלָה:

ע"י רמב"ן: וְהָיָה הַלֶּךְ לַפְּנִימָה יוֹמָם כִּבְר אָמְרוּ (ב"ר פנ"א סי' ב) שכל מקום שנאמר וְהָיָה וּבֵית דִּינּוּ הַקַּב"ה עִמָּהּ בְּיוֹם וּבֵית דִּינּוּ בְּלַיְלָה¹⁰³¹ אִם כֵּן פִּירוּשׁ הַכְּתוּב שֶׁהֵשֵׁם שׁוֹכֵן בְּתוֹךְ הָעֵנָן וְהוֹלֵךְ הוּא לַפְּנִימָה בְּיוֹם בְּעֵמּוּד עֵנָן וּבְלַיְלָה בֵּית דִּינּוּ שׁוֹכֵן בְּעֵמּוּד הָאֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם כְּמַעַם אֲשֶׁר עֵין בְּעֵין נִרְאָה אֶתְהָ ה'¹⁰³² וְעַנְנָךְ עוֹמֵד עֲלֵיהֶם וּבְעֵמּוּד עֵנָן אֶתְהָ הַלֶּךְ לַפְּנִימָה יוֹמָם וּבְעֵמּוּד אֵשׁ לַיְלָה¹⁰³³ (במדבר יד יד).

וראיתי באלה שמות רבה (פי"ט סי' ו) כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו כי הולך לפניכם ה' (ישעיה נב יב) לשעבר אני ובית דיני הייתי מהלך לפניכם שנאמר וְהָיָה הַלֶּךְ לַפְּנִימָה יוֹמָם אֲבָל לַעֲתִיד לִבְאֵי אֲנִי לְבָדִי שֵׁנָאֲמַר (שם) כִּי הוֹלֵךְ לַפְּנִימָה¹⁰³⁴ וּמֵאֲסַפְכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְסוּד הַמְדַרְשׁ הַזֶּה כִּי אֲשֶׁר הִזְכַּרְתִּי כִּי בְּגֵאוּלָה הִרְאִישׁוֹנָה הִיָּה הַקַּב"ה עִמָּהּ בְּיוֹם וּבֵית דִּינּוּ עִמָּהּ בְּלַיְלָה אֲבָל לַעֲתִיד לִבְאֵי תַתְעַלֶּה מִדֵּת בֵּית דִּינּוּ בִּרְחֻמִּים וְהָיָה הַלֶּךְ לַפְּנִימָה הַשֵּׁם הַמְּיוֹחָד¹⁰³⁵, כִּי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֲסַפְכֶם עִמּוֹ¹⁰³⁶, וְלַיְלָה כְּיוֹם יֵאִיר כְּהַשְׁכָּה

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁰³¹ ע"י לעיל פרשת בראשית הערה 148.
¹⁰³² ע"י אד"ר (קל ע"א): זמנין צדיקייא זכאי עליונין למחמי דא ברוחא דחכמתא הה"ד (ישעיה נב) כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ אִימְתֵי בְּשׁוּב י"י צִיּוֹן וְכָתִיב (במדבר יד) אֲשֶׁר עֵין בְּעֵין נִרְאָה אֶתְהָ י"י וְאֵלְמֵלֵךְ עֵין טַבָּא עֵלָא דַּאֲשַׁגַּח וְאֲסַחֵי לַעֲיִנָּא תַתָּא לֹא יְכִיל עֵלְמָא לְמִיקַם רַגְעָא חַדָּא.
 תרגום: וְעֵתִידִים הַצְּדִיקִים הַזְּכָאִים הָעֲלִיוֹנִים לִרְאוּת זֹאת בְּרוּחַ הַחֲכָמָה. וְזֶהוּ שֵׁנָאֲמַר "כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ", מִתִּי, "בְּשׁוּב יְהוָה צִיּוֹן". וְנֵאֲמַר "אֲשֶׁר עֵין בְּעֵין נִרְאָה אֶתְהָ יְהוָה" וְאִם לֹא שֶׁהָעֵין הַטּוֹבָה הָעֲלִיוֹנָה מִשְׁגַּחַת וְרוֹחֶצֶת אֶת הָעֵין הַתַּחְתּוֹנָה לֹא הִיָּה הָעוֹלָם יְכוּל לְהַתְקִיִּים (אפילו) רַגְעָא אַחַד.
¹⁰³³ ע"י זֶהר (ח"ג קג ע"ב): בְּסַכּוֹת תִּשְׁבּוּ חֶסֶד וְדָא עֲנָנָא חַד דְּכִלְהוּ קִשְׁרִין בֵּיה דְּכָתִיב כִּי עֵנָן י"י עֲלֵיהֶם יוֹמָם וְכָתִיב וּבְעֵמּוּד עֵנָן אֶתְהָ הוֹלֵךְ לַפְּנִימָה יוֹמָם דָּא הוּא עֲנָנָא דְּאֶהֱרֵן דְּאֶקְרִי יוֹמָם דְּכָתִיב (תְּהִלִּים מ"ב ט) יוֹמָם יִצוּה י"י חֶסֶדוֹ עֲנָנָא חַד נְטִיל עִמָּה חֲמֵשׁ אַחֲרָנִין וְאִינּוֹן שִׁית וְעֲנָנָא אַחֲרָא דְּכָתִיב וּבְעֵמּוּד אֵשׁ לַיְלָה דָּא נִהְרָא לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל מִנְהִירוֹ דְּאִינּוֹן שִׁית.
 תרגום: בְּסַכּוֹת תִּשְׁבּוּ חֶסֶד, וְזֶה עֲנָן אַחַד שְׁכוּלִם קִשּׁוּרִים בּוֹ, שְׁכָתוּב כִּי עֵנָן ה' עֲלֵיהֶם יוֹמָם, וְכָתוּב וּבְעֵמּוּד עֵנָן אֶתְהָ הוֹלֵךְ לַפְּנִימָה. יוֹמָם זֶהוּ עֲנָנוֹ שֶׁל אֶהֱרֵן שְׁנִקְרָא יוֹמָם, שְׁכָתוּב (יוֹמָם יִצוּה ה' חֶסֶדוֹ), עֲנָן אַחַד נְטִיל עִמּוֹ חֲמֵשׁ אַחֲרִים, וְהֵם שֶׁשָּׂה. וְעֲנָן אַחֵר שְׁכָתוּב וּבְעֵמּוּד אֵשׁ לַיְלָה, זֶה הָאִיר לְיִשְׂרָאֵל מִהָאִיר שֶׁל אוֹתָם הַשֶּׁשָּׁה.

¹⁰³⁴ ע"י תיק"ז (טז ע"ב): אֲבָל בְּפוּרְקָנָא בְּתִרְאָה לֹא נִפְקַת בְּרִתָּא בְּהָאֵי עֲבָדָא כְּשִׁפְחָה אֲלָא בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִין דְּאוּרִייתָא (דְּאִיָּה) חִירוֹ (אִיָּה) עִמָּה בְּגִלוּתָא בְּתִרְאָה דְּאִיָּה חִירוֹ דִּילָה מַה דְּלָא הוּא הִכִּי בְּגִלוּתָא קְדָמָא דְּלָא הוּא לֵה וּלְבִנְהָא אוּרִייתָא דְּאִיָּה חִירוֹ דְּאוּרִייתָא וְדָאֵי אִיָּה חִירוֹ בְּמַלְכוּתָא דִּילָה בִּיקְרָא דִּילָה ה"ד (מְשָׁלִי ג טו) יְקָרָה הִיא מְפִנִינִים וּבְגִין דָּא (שְׁמוֹת כָּא ז) לֹא תִצָּא כְּצִאת הָעֲבָדִים וְדָא הוּא דְּאֵמַר (ישעיה נב יב) כִּי לֹא בְּחַפְזוֹן תִּצָּאוּ וּבְמִנוּסָה לֹא תִלְכוּן כִּי הוֹלֵךְ לַפְּנִימָה ה' יְהוָה וְדָאֵי אִיָּהוּ יוֹקִים לוֹן מְעַפְרָא וְאִיָּהוּ נִהִיר עַל אֲנַפּוּי דְּיִשְׂרָאֵל וּבִיָּה אֲשֶׁתְּמוּדְעִין כָּל עֲלָמִין דְּאִינּוֹן זֶרֶע בְּרַךְ ה' (ישעיה סא ט).

תרגום: אֲבָל בְּגֵאוּלָה הָאֲחֲרוֹנָה, לֹא יוֹצֵאת הַבַּת בְּעֵבֶד הַזֶּה כְּמוֹ שִׁפְחָה אֲלָא בְּקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשּׁוֹם שֶׁתּוֹרָה שֶׁהִיא חֲרוּת הִיא עִמָּה בְּגִלוּת הָאֲחֲרוֹנָה, שֶׁהִיא חֲרוּת שְׁלֵה, מַה שְׁלֵה הִיָּה כִּךְ בְּגֵאוּלָה הָרִאשׁוֹנָה, שְׁלֵה הִיָּה לֵה וּלְבִנְיָה תּוֹרָה שֶׁהִיא חֲרוּת, שֶׁתּוֹרָה הִיא וְדָאֵי חֲרוּת בְּמַלְכוּת שְׁלֵה, בְּכַבּוּד שְׁלֵה, זֶהוּ שְׁכָתוּב "יְקָרָה הִיא מְפִנִינִים", וְלִכֵּן "לֹא תִצָּא כְּצִאת הָעֲבָדִים". וְזֶה שֵׁנָאֲמַר "כִּי לֹא בְּחַפְזוֹן תִּצָּאוּ וּבְמִנוּסָה לֹא תִלְכוּן, כִּי הֵלֶךְ לַפְּנִימָה יְהוָה וְדָאֵי אִיָּהוּ יוֹקִים לוֹן מְעַפְרָא וְאִיָּהוּ נִהִיר עַל אֲנַפּוּי דְּיִשְׂרָאֵל וּבִיָּה אֲשֶׁתְּמוּדְעִין כָּל עֲלָמִין דְּאִינּוֹן זֶרֶע בְּרַךְ ה'".

¹⁰³⁵ ע"י לעיל פרשת בראשית הערה 204.
¹⁰³⁶ ע"י זֶהר (ח"א יח ע"א): (ו)עַד הַכָּא בְּדִרְגָּא [דָּא] אֲתִיחַד עֲלָמָא דְּאֲתַגְלִיָּא בְּעֲלָמָא דְּאֲתַכְסִּיָּא עֲלָמָא דְּאֲתַגְלִיָּא [אֲתִיחַד אוֹף הִכִּי לַתְּנָא וְעֲלָמָא דְּאֲתַגְלִיָּא] אִיָּהוּ עֲלָמָא דְּתַתָּא"ה (ישעיה ו א) וְאִרְאָה אֶת אֲדֹנָי (שְׁמוֹת כד י) וִירְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (במדבר יד י) וְכַבּוּד יְהוָה נִרְאָה (שם יז ז) וִירָא כְבוֹד יְהוָה (יחזקאל א כח) כְּמִרְאָה הַקֶּשֶׁת וְגו' כֵּן מִרְאָה הַנִּגְהָ סָבִיב הוּא מִרְאָה דְּמוֹת כְּבוֹד יְהוָה וְדָאֵי אִיָּהוּ רִזָּא וְתִרְאָה הִיבְשָׁה (שם) [כְּמִרְאָה הַקֶּשֶׁת זֶה חִי עֲלָמִין זֶהוּ] (בְּרַאשִׁית ט יג) אֶת קִשְׁתִּי נִתְתִּי בְּעֵנָן [דָּא מַלְכוּת] נִתְתִּי מִן יוֹמָא דְּאֲתַבְרִי עֲלָמָא.

תרגום: עַד כָּאֵן בְּדִרְגָּה זֹאת מִתִּיחַד הָעוֹלָם הַנִּגְלָה בְּעוֹלָם הַנִּסְתָּר. הָעוֹלָם הַנִּגְלָה מִתִּיחַד גַּם כֵּן לְמַטָּה, וְעוֹלָם הַנִּגְלָה הוּא עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, "וְאִרְאָה אֶת ה'", "וִירְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל", "וְכַבּוּד ה' נִרְאָה", "וִירָא כְבוֹד ה'", "כְּמִרְאָה הַקֶּשֶׁת וְגו' כֵּן מִרְאָה הַנִּגְהָ סָבִיב הוּא מִרְאָה דְּמוֹת כְּבוֹד ה'". וְזֶהוּ סוּד "וְתִרְאָה